

ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้ส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชนต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะการช่วยเหลือให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีหลักทรัพย์เพียงพอได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดี นอกจากนี้ มีการยกเลิกประกาศ

การจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศ เป็นการดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจที่บัญญัติในมาตรา ๒๔๗ (๒) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และมาตรา ๒๖ (๒) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ในการจัดทำรายงานดังกล่าว เป็นกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้ประมวลข้อมูลจากทุกกรณีที่เกิดขึ้นในปี ๒๕๖๒ ข้อมูลจากสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม การลงพื้นที่สังเกตการณ์และสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานของ กสม. รวมทั้งได้จัดการรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่สังเกตการณ์และพิจารณาเก็บข้อมูลในบางกรณี แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ไว้ในรัฐธรรมนูญเปรียบเทียบกับสิทธิต่างๆ ที่ได้รับการรับรองไว้ในภาคีและมีกฎหมายภายในและหนังสือสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีและพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม เพื่อประเมินสถานการณ์สิทธิในแต่ละด้านและจัดทำข้อเสนอแนะ โดยได้แบ่งการประเมินสถานการณ์ออกเป็น ๔ ด้านตามขอบเขตของสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนและประเด็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญในบริบทของเศรษฐกิจ

บทสรุป ผู้บริหาร

บทสรุป ผู้บริหาร

การจัดทำรายงานผลการประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนของประเทศ เป็นการดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจที่บัญญัติในมาตรา ๒๔๗ (๒) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และมาตรา ๒๖ (๒) แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ ในการจัดทำรายงานดังกล่าว คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ได้ประมวลข้อมูลจากเหตุการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในปี ๒๕๖๒ ข้อมูลจากภาคเอกชน ภาคประชาชน การดำเนินการของหน่วยงานรัฐ และข้อมูลจากการปฏิบัติงานของ กสม. รวมทั้งได้จัดการรับฟังความเห็นจากฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง การลงพื้นที่สังเกตการณ์และเก็บข้อมูลในบางกรณี แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และพิจารณาเปรียบเทียบกับสิทธิต่าง ๆ ที่ได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ กฎหมายภายใน และหนังสือสัญญาที่ประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม เพื่อประเมินสถานการณ์สิทธิในแต่ละด้าน และจัดทำข้อเสนอแนะ โดยได้แบ่งการประเมินสถานการณ์ออกเป็น ๔ ด้านตามขอบเขตของสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนและประเด็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญในบริบทของประเทศไทย ได้แก่ (๑) ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (๒) ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (๓) ด้านสิทธิมนุษยชนของกลุ่มบุคคล และ (๔) ประเด็นสิทธิมนุษยชนที่อยู่ในความห่วงใย ดังมีสาระสำคัญโดยสรุปดังนี้

๑. สถานการณ์ ด้านสิทธิพลเมือง และสิทธิทาง การเมือง

มีประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ การเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน ปัญหาการกระทำทารุณและการบังคับบุคคลให้สูญหาย และการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมโดยสงบ

ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้ส่งเสริมการเข้าถึงความยุติธรรมของประชาชน ต่อเนื่องจากปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะการช่วยเหลือให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ไม่มีหลักทรัพย์เพียงพอได้รับการปล่อยชั่วคราวระหว่างการดำเนินคดี นอกจากนี้ มีการปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๖๑/๑ เพื่อคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนจากการถูกฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือโดยบิดเบือนข้อเท็จจริง มีการยกเลิกประกาศ คสช. เกี่ยวกับการพิจารณาคดีในศาลทหารและให้โอนคดีไปยังศาลยุติธรรม และมีความพยายามแก้ปัญหาเรือนจำแออัด โดยการตั้งคณะกรรมการกำหนดแนวทางการลดความแออัดของผู้ต้องขังในเรือนจำ อย่างไรก็ตาม ยังมีรายงานว่ามีการฟ้องร้องชาวบ้านและบุคคลอื่นที่ดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน มีนักเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ถูกทำร้ายซ้ำโดยไม่มีความคืบหน้าเกี่ยวกับการดำเนินคดีเท่าที่ควร และยังมีความล่าช้าในการโอนคดีจากศาลทหารไปยังศาลยุติธรรม

ในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำทารุณและบังคับบุคคลให้สูญหาย มีความคืบหน้าในการเสนอร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทารุณและการกระทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. .... ต่อสภาผู้แทนราษฎร รัฐบาลได้ให้ความร่วมมือกับคณะทำงานว่าด้วยการหายสาบสูญ

โดยถูกบังคับฯ ของสหประชาชาติ รวมถึงได้มีการสืบสวนคดีนายพลละจี รักจงเจริญ หรือบิลลี่ จนมีความคืบหน้าที่สำคัญ ส่วนสถานการณ์ด้านการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมโดยสงบ โดยทั่วไปพบว่า ประชาชนสามารถใช้เสรีภาพดังกล่าวได้โดยไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐอันเป็นผลจากการยกเลิกคำสั่งของหัวหน้า คสช. ที่ห้ามการชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่ปลายปี ๒๕๖๑ และการยกเลิกประกาศ คสช. ที่ให้สั่งต่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์ในปี ๒๕๖๒ ส่วนการดำเนินคดีกรณีการแสดงความเห็นของนักเคลื่อนไหวทางการเมืองตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม พบว่า ยังมีอยู่บ้างแต่ไม่มากเมื่อเทียบกับปี ๒๕๖๑ ส่วนใหญ่เป็นคดีเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อความเท็จและการหลอกลวงประชาชน อย่างไรก็ตาม องค์กรภาคประชาสังคม ยังคงมีข้อห่วงกังวลเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องอันเนื่องมาจากความไม่ชัดเจนของถ้อยคำบางคำที่อาจนำไปสู่การตีความและการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่

ในประเด็นที่เกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กสม. ได้มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การปรับปรุงระเบียบหรือแนวปฏิบัติที่เป็นอุปสรรคในการขอรับความช่วยเหลือจากกองทุนยุติธรรม การคุ้มครองนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่ดำเนินกิจกรรมด้วยสันติวิธีจากการถูกข่มขู่คุกคามหรือทำร้าย การเร่งโอนคดีที่ยังเหลืออยู่ที่ศาลทหารไปยังศาลยุติธรรมให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว การเร่งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้อับอายต่อผู้เสียหาย พ.ศ. .... โดยคำนึงถึงความสอดคล้องตามอนุสัญญา CAT เพื่อให้มีผลบังคับใช้โดยเร็ว และรัฐบาลควรลดข้อห่วงกังวลของประชาชนเกี่ยวกับความไม่ชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมายที่มีบทบัญญัติเป็นการจำกัดการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการชุมนุมโดยสงบ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐ ที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๑ และพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. ๒๕๕๘

๒. สถานการณ์ ด้านสิทธิทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

มีประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ สิทธิในการมีงานทำและความคุ้มครองทางสังคม สิทธิด้านการศึกษา สิทธิด้านสุขภาพ และประเด็นสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจ

ในปี ๒๕๖๒ พบว่า รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการจ้างงานในกลุ่มประชากรที่อาจเข้าถึงโอกาสในการทำงานน้อยกว่าประชากรทั่วไป เช่น กลุ่มแรงงานนอกระบบ มีการตรากฎหมายใหม่เพื่อคุ้มครองแรงงานในภาคประมงและห้ามการบังคับใช้แรงงาน อย่างไรก็ตาม ปัญหาการค้าระหว่างประเทศส่งผลให้มีการปิดโรงงานหลายแห่งโดยค้างการจ่ายค่าจ้างและมีการเลิกจ้างแรงงาน การนำปัญหาประติชนมาใช้ในภาคธุรกิจอาจทำให้มีการเลิกจ้างงานมากขึ้น และพบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิแรงงานของพนักงานจ้างเหมาบริการของภาครัฐ และการปรับปรุงกฎหมายแรงงานสัมพันธ์ซึ่งยังอยู่ระหว่างการดำเนินการ

ในด้านการคุ้มครองทางสังคม มีการปรับปรุงสิทธิประโยชน์แก่แรงงานตามกฎหมายประกันสังคมเป็นระยะ และรัฐบาลได้ดำเนินการให้แรงงานนอกระบบได้รับความคุ้มครองทางสังคมตามมาตรา ๔๐ ของกฎหมายประกันสังคมหรือการสมัครเป็นสมาชิกกองทุนออมแห่งชาติได้ตามความสมัครใจ แต่ยังมีแรงงานนอกระบบที่สมัครใจเข้าสู่ระบบคุ้มครองดังกล่าวค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ รัฐบาลมีนโยบายช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อยในชุมชนแออัดให้มีที่อยู่อาศัยที่มั่นคงและเข้าถึงสาธารณูปโภคพื้นฐาน

ในด้านการศึกษา รัฐบาลมีความพยายามดำเนินการเพื่อส่งเสริมสิทธิของบุคคลในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงตามที่ได้มีการรับรองไว้ทั้งในสนธิสัญญาระหว่างประเทศ รัฐธรรมนูญและกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้อง โดยให้ความช่วยเหลือแก่เด็กจากครอบครัวยากจนและเด็กกลุ่มเสี่ยงอื่น ๆ เพื่อให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาหรือป้องกันการออกจากโรงเรียนกลางคันผ่านการดำเนินงานของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา มีความพยายามพัฒนาคุณภาพการศึกษาผ่านการพัฒนาครูและการใช้เทคโนโลยีให้เอกชนมีส่วนร่วม ซึ่งต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ในด้านสุขภาพ รัฐบาลมีการดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงสิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึงมากขึ้นผ่านการพัฒนาระบบสุขภาพปฐมภูมิ และได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาพที่สำคัญ ได้แก่ การตั้งครรภในวัยรุ่น ซึ่งประสบความสำเร็จในการลดอัตราการวัยรุ่นตั้งครรภได้ในระดับหนึ่ง ส่วนสถานการณ์สุขภาพที่ควรติดตามและเฝ้าระวัง คือ การที่กลุ่มวัยรุ่นและเยาวชนเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์มากขึ้นและมีผู้บาดเจ็บจากการใช้ผลิตภัณฑ์กัญชาที่ไม่ได้มาตรฐานหรือไม่ถูกต้องเพิ่มขึ้น ส่วนปัจจัยที่มีผลกระทบต่อสุขภาพยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่อง คือ ปัญหาฝุ่นละออง PM 2.5 และการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

ส่วนประเด็นสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนเป็นประเทศแรกในเอเชีย โดยแผนปฏิบัติการฯ ได้กำหนดประเด็นสำคัญที่จะดำเนินการใน ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านสิทธิแรงงาน ๒) ด้านชุมชน ที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๓) ด้านนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และ ๔) ด้านการลงทุนระหว่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ กสม. ที่มีไปยังรัฐบาลในขณะที่มีการจัดทำแผนฯ ความท้าทายคือการนำแผนดังกล่าวไปปฏิบัติให้เกิดผลและการทำให้ผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจโดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชนมากขึ้น

ทั้งนี้ ในประเด็นสิทธิด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กสม. มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การดูแลแรงงานที่ถูกเลิกจ้างให้ได้รับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมาย การพัฒนาศักยภาพแรงงานเพื่อรองรับภาวะเศรษฐกิจในอนาคต การแก้ไขปัญหาพนักงานจ้างเหมาบริการในหน่วยงานของรัฐ การส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบเข้าสู่ระบบการประกันสังคมให้มากขึ้น และการคุ้มครองสิทธิแรงงานในการรวมตัวและเจรจาต่อรองโดยเร่งแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลด้านแรงงาน

ในด้านการศึกษา กสม. มีข้อเสนอแนะในเรื่องการสนับสนุนการดำเนินงานของกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาในการช่วยเหลือเด็กที่อยู่นอกระบบการศึกษาให้ได้รับการศึกษา โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อันเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการเร่งพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนในสถานศึกษาทุกสังกัด ส่วนสิทธิด้านสุขภาพ กสม. ได้เสนอแนะเรื่องการพัฒนาบริการปฐมภูมิเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขและการแพทย์ได้โดยสะดวกและทั่วถึงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ห่างไกล การขจัดอุปสรรคในการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของกลุ่มนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G และกลุ่มคนดั้งเดิมที่ไม่มีสัญชาติไทยแต่มีชื่อในทะเบียนราษฎร การใช้มาตรการเชิงป้องกันในการจัดการกับปัญหาการตั้งครรภของวัยรุ่น การเร่งดำเนินการมาตรการระยะสั้นที่มุ่งลดปริมาณฝุ่นละออง PM 2.5 และการพิจารณาข้อเสนอแนะของ กสม. เรื่องการแก้ไขปัญหาการใช้สารเคมีทางการเกษตรตามรายงานการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ ๓๑/๒๕๖๒

ในประเด็นธุรกิจกับสิทธิมนุษยชน รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับกระบวนการแปลงแผนปฏิบัติการระดับชาติฯ ไปสู่การปฏิบัติ การให้รัฐวิสาหกิจเป็นแบบอย่างในการนำหลักการชี้แนะว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติไปใช้ในการประกอบธุรกิจ เช่นเดียวกับการส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจเอกชนนำหลักการชี้แนะฯ นี้ ไปปรับใช้ตามความเหมาะสมภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) และการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าหรืออุปสรรคในการดำเนินการตามแผนฯ เป็นระยะ ๆ

๓. สถานการณ์ ด้านสิทธิมนุษยชน ของกลุ่มบุคคล

ในรายงานฉบับนี้ กสม. ได้นำเสนอประเด็นสิทธิมนุษยชนของประชากร ๕ กลุ่ม ได้แก่ เด็ก ผู้สูงอายุ คนพิการ สตรี ซึ่งรวมถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศ และผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ คนไร้รัฐ/ไร้สัญชาติ และผู้แสวงหาที่พักพิง

ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิของเด็กตามอนุสัญญา CRC และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ให้ดียิ่งขึ้นโดยมีผลการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมในการลดอัตราการเสียชีวิตของเด็ก การพัฒนาเด็กปฐมวัย และการปราบปรามการแสวงประโยชน์ทางเพศต่อเด็ก ส่วนในด้านการใช้ความรุนแรงต่อเด็ก และการแสวงประโยชน์ทางเพศจากเด็ก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่องและมีความคืบหน้าในระดับหนึ่ง

รัฐได้มีการเตรียมรองรับประชากรสูงอายุที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต โดยการจัดให้มีระบบการออมเพื่อวัยเกษียณแบบสมัครใจสำหรับกลุ่มที่ยังไม่มีระบบสวัสดิการทางใด ๆ และมีมาตรการส่งเสริมและคุ้มครองประชากรสูงอายุ ทั้งการจ่ายเบี้ยยังชีพ การส่งเสริมการมีงานทำ การจัดการบริการสุขภาพ และการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ถูกละเมิดสิทธิ แต่การดำเนินงานในบางด้านยังมีข้อจำกัด เช่น การเตรียมความพร้อมของกลุ่มแรงงานนอกระบบซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่อยู่ในระบบสวัสดิการใด การจัดการบริการสุขภาพที่ยังไม่ตอบสนองต่อการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง และการยังไม่มีมาตรการที่ชัดเจนในการป้องกันการทำร้าย การทอดทิ้ง หรือการล่วงละเมิดผู้สูงอายุ

ส่วนคนพิการยังมีอุปสรรคในการเข้าถึงสิทธิตามกฎหมายส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการปี ๒๕๕๐ และอนุสัญญา CRPD ในหลายด้าน โดยเฉพาะด้านการศึกษา การมีงานทำ และการเข้าถึงบริการขนส่งสาธารณะ เนื่องจากการขาดแคลนอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการเข้าถึงสิทธิและการดำรงชีวิตซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมตามความมุ่งหมายของอนุสัญญา CRPD อย่างไรก็ดี ในปี ๒๕๖๒ รัฐบาลได้มีการแสดงเจตนาที่ส่งเสริมสิทธิและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในหลายโอกาส และมีการเปิดให้คนพิการและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาครัฐ

รัฐบาลได้มีความพยายามส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีอย่างต่อเนื่อง แต่การดำเนินการบางด้านยังไม่เห็นผลชัดเจนนัก เช่น การกระทำรุนแรงในครอบครัวที่สถิติผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงยังคงระดับใกล้เคียงกับปีที่ผ่านมา การขาดมาตรการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ นอกจากนี้ องค์กรภาคประชาสังคมยังมีความกังวลต่อการให้ความสำคัญกับการคุ้มครองสถาบันครอบครัว โดยการไกล่เกลี่ยปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวที่ทำให้สตรีมีความเสี่ยงจะถูกกระทำรุนแรงซ้ำ ในด้านการจัดการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ ได้มีการปรับหลักสูตรการเรียนการสอนในเรื่องความหลากหลายทางเพศและสุขภาวะทางเพศ เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องดังกล่าวแก่กลุ่มเด็กและเยาวชนในวงกว้าง

ในด้านการดูแลผู้ที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ การจัดระบบการทำงานของแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติโดยรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง ทำให้แรงงานกลุ่มดังกล่าวมีสถานะที่ถูกต้องและได้รับการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ตามกฎหมายแรงงาน รวมทั้งมีการตรากฎหมายเพื่อคุ้มครองแรงงานในภาคประมง แต่ยังคงพบปัญหาในการปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวกับการเข้าถึงสวัสดิการ รัฐบาลได้แสดงเจตนาารมณ์ในเวทีระหว่างประเทศที่จะขจัดความไร้รัฐให้หมดไปภายในปี ๒๕๖๗ และได้พยายามแก้ไข ปัญหาอุปสรรคเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนไร้รัฐในการเข้าถึงกระบวนการขอสัญชาติ อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้ไร้รัฐ ที่รอการแก้ไขปัญหามากกว่า ๔๐๐,๐๐๐ คน ส่วนด้านผู้แสวงหาที่พักพิง มีความคืบหน้าที่สำคัญทั้งในการส่งผู้หนีภัย การสู้รบเมียนมากลับประเทศด้วยความร่วมมือกับประเทศเมียนมาและ UNHCR และการจัดที่ระเบียนสำนึก นายกรัฐมนตรีว่าด้วยการคัดกรองคนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรและไม่สามารถเดินทางกลับภูมิลำเนาได้ พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ที่หนีภัยการประหัตประหารจะไม่ถูกส่งกลับไปเผชิญภัยอันตรายและได้รับความช่วยเหลือ คุ้มครองที่เหมาะสม นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันวางแนวทางการปฏิบัติกรมไม่กักเด็กผู้โยกย้ายถิ่นฐาน ไว้ในท้องถิ่น และมีการดำเนินการเพื่อพัฒนาระบบคัดกรองผู้เข้าเมืองผิดกฎหมายเพื่อคัดแยกผู้ลี้ภัยและให้ความคุ้มครอง ที่เหมาะสม

ในด้านสถานการณ์สิทธิมนุษยชนของประชากรกลุ่มต่าง ๆ ที่กล่าวถึงข้างต้นนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะที่สำคัญ เช่น การมีมาตรการสนับสนุนให้ครอบครัวทำหน้าที่ดูแลเด็กเพื่อให้เด็กได้รับความปลอดภัยในชีวิต และมีพัฒนาการ ที่เหมาะสมตามวัย มีมาตรการป้องกันการใช้ความรุนแรงต่อเด็กในครอบครัว และจัดให้มีกลไกระดับชุมชนในการ เฝ้าระวังการละเมิดสิทธิเด็ก เช่น การใช้ความรุนแรงต่อเด็ก ฯลฯ โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนช่วย ดำเนินการตามมาตรา ๒๕๐ วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และเปิดให้องค์กร พัฒนาเอกชนและภาคเอกชนที่มีความพร้อมเข้ามาช่วยสนับสนุนภารกิจดังกล่าว

ในด้านสิทธิผู้สูงอายุ รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ผู้สูงอายุของกลุ่มแรงงาน นอกระบบ โดยเฉพาะการสร้างหลักประกันว่าแรงงานกลุ่มดังกล่าวจะมีรายได้เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตตามมาตรฐาน การครองชีพที่เหมาะสม การพัฒนาบุคลากรทางการแพทย์ให้มีความรู้เกี่ยวกับโรคและภาวะการเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ เพิ่มขึ้น และควรมีมาตรการป้องกันปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งหรือถูกทำร้ายโดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ส่วนด้านสิทธิของคนพิการ ควรมีมาตรการเพื่อขับเคลื่อนงานด้านสิทธิคนพิการตามข้อเสนอของสมัชชาเครือข่าย คนพิการระดับชาติ รวมถึงการยกระดับศูนย์บริการคนพิการ การสร้างเสริมเจตคติที่ดีของคนพิการต่อตนเอง ตลอดจน ของครอบครัวและสังคมต่อคนพิการ โดยให้คนพิการมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ นอกจากนี้ ควรเร่งรัดแก้ไข ปัญหา การศึกษาของคนพิการ โดยจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของคนพิการแต่ละประเภท พัฒนาครู และสนับสนุนอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการศึกษาอย่างเพียงพอและทั่วถึง ส่งเสริมให้คนพิการมีงานทำมากขึ้น เพื่อให้คนพิการได้มีโอกาสใช้ความสามารถสร้างรายได้และพึ่งพาตนเอง รวมทั้งเพื่อส่งเสริมให้คนพิการเป็นกำลังสำคัญ ของระบบเศรษฐกิจของครอบครัวและประเทศ ตามเจตนาารมณ์แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการ พ.ศ. ๒๕๕๐ นอกจากนี้ ควรกำหนดให้ผู้ให้บริการขนส่งสาธารณะต้องจัดอุปกรณ์สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับ คนพิการในโครงการที่จะดำเนินการในอนาคตทุกโครงการ

สำหรับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสิทธิสตรี ควรมีมาตรการแก้ไขปัญหามารดาในครอบครัวต่อสตรีที่ต้นเหตุ การเร่งพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาและ คุ้มครองสถาบันครอบครัว พ.ศ. ๒๕๖๒ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันครอบครัวควรคำนึงว่าต้องไม่ทำให้ ผู้หญิงประสบอันตรายหรือเสี่ยงต่อการถูกรังแก รุนแรงซ้ำ การคุ้มครองสตรีที่ถูกแสวงประโยชน์จากการค้าประเวณี และการช่วยเหลือสตรีที่ค้าประเวณีให้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการให้ความรู้และสร้างความตระหนัก เพื่อลดอคติที่นำไปสู่การเลือกปฏิบัติทางเพศ

ในส่วนของผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ ควรมีการชี้แจงทำความเข้าใจเรื่องสิทธิในสวัสดิการสังคมแก่แรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ โดยเฉพาะสิทธิในการได้รับบริการสุขภาพ ควรเร่งรัดกระบวนการให้สัญชาติเพื่อให้สามารถแก้ไขความไร้รัฐให้หมดไปภายในปี ๒๕๖๗ ตามที่รัฐบาลได้ประกาศเจตนารมณ์ไว้ โดยในระหว่างดำเนินการ ควรมีมาตรการเพื่อประกันว่าบุคคลไร้รัฐ/ไร้สัญชาติทุกกลุ่ม รวมถึงนักเรียนไร้รัฐที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G จะเข้าถึงบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานเป็นอย่างน้อย ในขณะที่เดียวกัน ควรเร่งรัดดำเนินการให้มีระบบคัดกรองผู้ลักลอบออกจากผู้เข้าเมืองผิดกฎหมาย และกำหนดแนวปฏิบัติที่เหมาะสม

๔. สถานการณ์ ของประเด็นสิทธิ มนุษยชนที่อยู่ใน ความห่วงใย

ประเด็นสิทธิมนุษยชนที่อยู่ในความห่วงใยในปี ๒๕๖๒ มี ๓ ประเด็น ประกอบด้วยเรื่องสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และการค้ามนุษย์

สถานการณ์ด้านสิทธิชุมชนในปี ๒๕๖๒ มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับป่าชุมชน อุทยานแห่งชาติ และการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าที่มีบทบัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อนุรักษ์ รวมทั้งมีการยกเลิกคำสั่ง คสช. ที่ ๖๔/๒๕๕๗ เรื่องการปราบปรามและหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ แต่การดำเนินคดีต่อประชาชนที่ถูกจับกุมตามคำสั่งดังกล่าวยังคงดำเนินไปตามกระบวนการ ขณะเดียวกัน มีกลุ่มประชาชนเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาป่าไม้และที่ดิน รวมทั้งให้แสวงหามาตรการช่วยเหลือประชาชนที่ถูกดำเนินคดี อีกทั้ง ยังมีกรณีที่ประชาชนบางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับการประกาศผังเมืองในโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยประชาชนไม่มีส่วนร่วมให้ข้อคิดเห็น และการประกาศใช้กฎหมายโรงงานฉบับใหม่ที่เปิดให้โรงงานขนาดเล็กตั้งอยู่ในชุมชนและอาจก่อมลพิษต่อชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง รวมทั้งมีการคัดค้านการสร้างโรงงานกำจัดขยะในหลายพื้นที่เนื่องจากประชาชนเกรงว่าจะมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย

ในประเด็นนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะต่อรัฐบาล เช่น การกำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในระดับพื้นที่ในการจัดการที่ดินที่อยู่อาศัยและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ทบทวนการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อประชาชน และจัดหาที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินที่เหมาะสมให้ประชาชนที่ต้องออกจากที่ดินเดิมและไม่มีที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกิน ในขณะที่เดียวกัน รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับการชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินโครงการพัฒนาและการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในประเด็นที่เป็นข้อห่วงกังวลของประชาชน มีมาตรการดูแลประชาชนหากได้รับผลกระทบ รวมทั้งควรกำหนดมาตรการตรวจสอบการประกอบกิจการโรงงานอุตสาหกรรมหรือกิจการอื่นที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชน และควรกำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาและเยียวยาแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ

สำหรับสถานการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปี ๒๕๖๒ เหตุการณ์รุนแรงในพื้นที่ที่มีจำนวนลดลงจากปีก่อนหน้า โดยข้อมูลในปี ๒๕๖๒ เกิดเหตุการณ์ไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวน ๔๑๑ ครั้ง มีผู้เสียชีวิต ๑๘๐ ราย ได้รับบาดเจ็บ ๒๔๓ ราย มีจำนวนลดลงเมื่อเทียบกับปี ๒๕๖๑ ซึ่งมีเหตุการณ์ความไม่สงบ ๕๔๘ ครั้ง มีผู้เสียชีวิต ๒๑๘ ราย และได้รับบาดเจ็บ ๒๖๕ ราย หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องมีความพยายามแก้ไขปัญหาคืออ้างว่าเจ้าหน้าที่มีการละเมิดสิทธิของผู้ถูกควบคุมตัว โดยมีมาตรการในเชิงป้องกัน ได้แก่ การปรับปรุงสถานที่ควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยให้สามารถตรวจสอบได้ เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิดในสถานที่ควบคุมตัว การจัดให้มีบุคลากรทางการแพทย์ประจำสถานที่ควบคุมตัว การเปิดโอกาสให้ญาติเข้าเยี่ยม และการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ของ กสม. ประสานขอเข้าเยี่ยมผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตัวได้ นอกจากนี้ ยังจัดให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ต่อผู้ถูกควบคุมตัวโดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังคงได้รับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัว รวมถึงการตรวจ DNA ประชาชนในบางพื้นที่ ในด้านการดูแลประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง ได้มีการเยียวยาทั้งด้านการเงินและด้านจิตใจ และมีการตั้งศูนย์ประสานงานด้านสิทธิมนุษยชนด้านเด็กและสตรีจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อส่งเสริมการทำงานระหว่างภาครัฐกับภาคประชาสังคม

กสม. มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในประเด็นนี้ เช่น หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรจัดการอบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ที่เคารพหลักสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่อง และมีมาตรการที่ประกันว่าจะมีการนำหลักสิทธิมนุษยชนมาใช้ในการปฏิบัติจริง รวมทั้งควรเร่งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้อับชยเหตุ พ.ศ. .... มีมาตรการที่ส่งเสริมการสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสันติสุขในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมถึงมาตรการในการดูแลสภาพทางจิตใจของเด็ก การดูแลเด็กกำพร้าให้ได้รับการศึกษาและการพัฒนาที่เหมาะสม การส่งเสริมการประกอบอาชีพแก่สตรีที่สูญเสียหัวหน้าครอบครัวทั้งในกลุ่มของเด็กกำพร้าและสตรีที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการ ๓ ฝ่ายว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบ และกลุ่มที่ไม่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการ ๓ ฝ่าย เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพตลอดจนการลดปัญหาความยากจน และการส่งเสริมให้เกิดการจ้างงานในพื้นที่

ด้านการค้ามนุษย์ รัฐบาลได้มีการปรับปรุงกฎหมายโดยออกพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. ๒๕๕๑ พ.ศ. ๒๕๖๒ เพื่อเพิ่มความผิดฐานบังคับใช้แรงงาน ด้านการปราบปรามมีการจับกุมและดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดที่เป็นรูปธรรมและมีการลงโทษผู้กระทำผิดหลายราย รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำผิดขณะเดียวกัน มีการแสวงหาความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ได้กลับภูมิลำเนาและกลับคืนสู่สังคม และมีการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการคัดแยก ค้ำครองและช่วยเหลือผู้เสียหายให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในประเด็นนี้ กสม. มีข้อเสนอแนะ เช่น ควรมีการติดตามผลการดำเนินการปราบปรามการบังคับใช้แรงงานทั้งในภาคประมงและอุตสาหกรรมอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคัดแยกผู้เสียหายจากการบังคับใช้แรงงานซึ่งอาจมีความแตกต่างจากการคัดแยกผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ และการเร่งพิจารณาร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐาน พ.ศ. .... ที่สอดคล้องกับพันธกรณีของไทยในพิธีสารเพื่อต่อต้านการลักลอบขนผู้โยกย้ายถิ่นฐานทางบก ทางทะเล และทางอากาศ เพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร